

**№1 (42)
2016**

Меншік иесі және баспагер:
«Қазақстан Республикасының
Заңнама институты» ММ

2006 жылдан бастап шығады
Журналдың материалдары
www.iz.adilet.gov.kz сайтында
орналастырылған

Заң ғылымдары бойынша
диссертациялардың негізгі ғылыми
нәтижелерін жариялауға арналған
басылымдар тізіліміне енгізілген
(ҚР БҒМ БҒСБК 30.05.2013 ж.
№894 бұйрығы)

Редакциялық кеңес:
Б.М. Имашев (Төраға)
З.Х. Баймолдина
А.С. Тукиев
И.Ш. Борчашвили

Редакциялық алқа:
З.С. Байниязова (Саратов қ., РФ)
С.Ф. Бычкова
Д. Досмырза
Е.А. Дүйсенов
Д.Ж. Игембаев
А.Қ. Қанатов
В.Т. Қоныс
Ж.О. Құлжабаева
Ш.Р. Мырзаева
С.М. Рахметов
А.Ж. Сағидан
Ә.Г. Сактағанов
М.А. Сәрсембаев

Қазақстан Республикасы Мәдениет
және ақпарат министрлігі
Ақпарат және мұрағат комитетінің
БАҚ есепке қою туралы куәлігі
№ 11219-Ж 15.11.2010 ж.

Мекен-жайы:
Қазақстан Республикасы,
010000, Астана қ.,
Орынбор к., 8 үй
тел.: 8(7172)74-02-06; факс: 8(7172)74-14-43
E-mail: instzak-kz@mail.ru
www.iz.adilet.gov.kz

Қазақстан Республикасы Заңнама институтының Жаршысы

ҒЫЛЫМИ-ҚҰҚЫҚТЫҚ ЖУРНАЛ

«ҚР ЗАҢНАМА ИНСТИТУТЫНЫҢ
ЖАРШЫСЫНА» - 10 ЖЫЛ

МАЗМҰНЫ

Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің коллегиясының отырысы туралы, Астана қ., 2016 жылғы 31 наурыз (ҚР Әділет министрлігінің баспасөз қызметі)	5
«Қазақстан Республикасы Заңнама институтының жаршысы» ғылыми-құқықтық журналының 10 жылдығы	6
Конституциялық және әкімшілік құқық	8
А.С. СМАН Әділдік жолында: қазақ мемлекеттілігі және оның мұрасы (тарихи-құқықтық аспекті)	8
Н.М. ПРИМАШЕВ Конституцияның заңдық күші мен құқықтық сапа: өзара тәуелділік диалектикасы	15
Т.М. ТОҚПАЕВА Мемлекеттік органдарындағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы менеджмент транспаренттік және есеп беретін мемлекеттің тиімді компоненті ретінде.....	21
Азаматтық, азаматтық іс жүргізу құқығы	27
В.Т. ҚОНЫС Alternative Dispute Resolution in the USA: analysis of main advantages and disadvantages (Америка Құрама Штаттарында дауларды балама жолмен шешу: негізгі артықшылықтары мен кемшіліктеріне талдау)	27
Р.Е. ЖАҚЫПОВ Қазақстан Республикасының еңбек құқығындағы кепілдік төлемнің мәселелері	32
Г.К. САҒИЕВА, Б.Ж. БАЗАРБЕК Экологиялық және кәсіпкерлік заңнамасын жетілдіру аясындағы «экологиялық басқару» және «экологиялық менеджмент» ұғымдарының этимологиясы.....	37
Қылмыстық құқық және қылмыстық іс жүргізу	40
З.К. АЮПОВА, Д.У. ҚҰСАЙЫНОВ Терроризм және экстремизмнің әлеуметтік-мәдени негіздері және оларды болғызбау туралы мәселесіне	40
Р.А. ОРСАЕВА Кәмелетке толмағандардың топтық қылмыстық құқық бұзушылықтарының ерекшеліктері.....	46
Ж.К. КОЖАНТАЕВА Адам өз қызмет бабын пайдалана отырып жасайтын алаяқтық, сеніп тапсырылған бөтеннің мүлкін иемденіп алу немесе жымқыру ерекшеліктері	53

<i>Халықаралық құқық және салыстырмалы құқықтану</i>	56
М.А. СӨРСЕМБАЕВ ДСҰ мен ЭЫДҰ талаптарына сәйкес Қазақстанның АӨК өнімдерін экспортқа шығарудың және импорттаудың құқықтық мазмұны	56
А.О. БАЛҒЫНТАЕВ, А.Қ. ҚАНАТОВ Қазақстан мен Белоруссияның қылмыстық процесінде ынтымақтастық туралы келісімдер: салыстырмалы талдау	67
Ж.И. ИБРАГИМОВ Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымының талаптарына сәйкес зияткерлік меншік саласындағы заңнаманы жетілдіру	73
<i>Құқықтық мониторинг</i>	79
З.Ғ. ҚАЗИЕВ, А.Б. ЕСІМОВА Салалық құқықтық мониторингі: жалпы ұғымы, міндеті және жүргізу мүмкіндігі	79
И.Қ. ЕЛЕУСІЗОВА Кәсіпкерлік тәуекелді сақтандыру саласындағы Қазақстан Республикасы заңнамасын жетілдірудің кейбір мәселелері	84
<i>Мемлекеттік тілде заң шығару тәжірибесінен</i>	90
М.А. АЙЫМБЕТОВ Заңнама терминдерінің тұрақты тіркестік сипаты	90
Л.С. ТҰРҒАНБАЕВА Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексіндегі тауар жиынтықтылығына қатысты заңнамалық және лингвистикалық мәселелер	95
<i>Шетелдік тәжірибе</i>	99
Қ.Е. ИСМАҒҰЛОВ, Д.С. ҚАЖМҰРАТОВА Қылмыстық процеске қатысатын тұлғалардың құзыреттерін құқықтық регламенттеу (салыстырмалы талдау)	99
<i>Жас ғалым мінбері</i>	105
М.Е. ЖҰМАБАЕВА Зияткерлік меншік құқықтарын қорғау және қамтамасыз ету саласында ЭЫДҰ жетекші елдерінің озық тәсілдеріне шолу	105
А.А. ЖАБАЕВА Төрелік келісім дауды шешудің негізі ретінде	109
А.С. НӘБИЕВА, Е.К. АХМЕТОВ Құқықтық мониторингтің заң техникасы: проблемалар және шешу жолдары	113
Н.Р. ӘКІМОВА Қазақстан Республикасының қылмыстық заңнамасындағы тараптарды татуластыру институтының қазіргі уақыттағы ахуалы	119
М.М. ТАСТАНОВА Маңызды халықаралық құжаттарда берілген бала құқықтары	125
Е.О. МҰХАМЕДЖАНОВ Жаңа Қазақстан Республикасының ҚПК бойынша жедел бөлімшелерінің іздестіру қызметінің құқықтық режимі	130
Н.Н. СҰЛТАНОВ Қазақстанның қылмыстық сот ісін жүргізудің жаңа моделіндегі қылмыстық қудағалаудың ерекшеліктері: қысқаша ретроспективалы шолу мен перспективалық көзқарас.....	134
А.Ж. БҰСЫРМАНОВ Төрелік дауларды шешудің балама құралы ретінде	140
Д. ҚАСЫМОВА Пленарлық отырыс Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының құқық түсіндіру қызметінің субъектісі ретінде	143
<i>Даналық ойлар: Н. Шәйкеновтің максималары мен афоризмдері.....</i>	148

**№1 (42)
2016**

Собственник и издатель:
ГУ «Институт законодательства
Республики Казахстан»

Издается с 2006 года
Все материалы журнала
размещаются на сайте
www.iz.adilet.gov.kz

Включен в перечень изданий
для публикации основных
научных результатов диссертаций
по юридическим наукам
(Приказ ККСОН МОН РК №894
от 30.05.2013 г.)

Редакционный совет:
Б.М. Имашев (Председатель)
З.Х. Баймолдина
А. С. Тукиев
И.Ш. Борчасвили

Редакционная коллегия:
З.С. Байниязова (г. Саратов, РФ)
С.Ф. Бычкова
Д. Досмырза
Е.А. Дюсенов
Д.Ж. Игембаев
А.К. Канатов
В.Т. Конусова
Ж.О. Кулжабаева
Ш.Р. Мырзаева
С.М. Рахметов
А.Ж. Сагидан
А.Г. Сактаганов
М.А. Сарсембаев

Свидетельство о постановке
на учет СМИ № 11219-Ж
от 15.11.2010 г. Комитета информации
и архивов Министерства культуры
и информации Республики Казахстан

Адрес:
Республика Казахстан,
010000, г. Астана,
ул. Орынбор, д. 8,
тел.: 8(7172)74-02-06; факс: 8(7172)74-14-43
E-mail: instzak-kz@mail.ru
www.iz.adilet.gov.kz

Вестник Института Законодательства Республики Казахстан научно-правовой журнал

«ВЕСТНИКУ ИНСТИТУТА
ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА РК» - 10 ЛЕТ

СОДЕРЖАНИЕ

О заседании коллегии Министерства юстиции Республики Казахстан, г. Астана, 31 марта 2016 года (пресс-служба Министерства юстиции РК)	5
10-летие научно-правового журнала «Вестник Института законодательства Республики Казахстан»	6
Конституционное и административное право	8
А.С. СМАН На пути к справедливости: казахская государственность и ее наследие (историко-правовой аспект)	8
Н.М. ПРИМАШЕВ Юридическая сила Конституции и правовое качество: диалектика взаимозависимости	15
Т.М. ТОКПАЕВА Антикоррупционный менеджмент в государственных органах, как эффективный компонент транспарентного и подотчетного государства	21
Гражданское и гражданско-процессуальное право	27
В.Т. КОНУСОВА Alternative Dispute Resolution in the USA: analysis of main advantages and disadvantages (Альтернативное разрешение споров в США: анализ основных преимуществ и недостатков).....	27
Р.Е. ЖАКУПОВ Вопросы гарантийных выплат в трудовом праве Республики Казахстан	32
Г.К. САГИЕВА, Б.Ж. БАЗАРБЕК Этимология понятий «экологическое управление» и «экологический менеджмент» в контексте совершенствования экологического и предпринимательского законодательства	37
Уголовное право и уголовный процесс	40
З.К. АЮПОВА, Д.У. КУСАИНОВ К вопросу о социокультурных основах терроризма и экстремизма и путях их предотвращения	40
Р.А. ОРСАЕВА Особенности групповых уголовных правонарушений среди несовершеннолетних	46
Ж.К. КОЖАНТАЕВА Особенности мошенничества, присвоения или растраты вверенного чужого имущества, совершаемых лицом с использованием своего служебного положения	53

Международное право и сравнительное правоведение	56
М.А. САРСЕМБАЕВ Правовое содержание экспорта и импорта продукции АПК Казахстана на основе требований ВТО и ОЭСР	56
А.О. БАЛГЫНТАЕВ, А.К. КАНАТОВ Соглашения о сотрудничестве в уголовном процессе Казахстана и Белоруссии: сравнительный анализ	67
Ж.И. ИБРАГИМОВ Совершенствование законодательства в сфере интеллектуальной собственности в соответствии со стандартами Организации экономического сотрудничества и развития	73
Правовой мониторинг	79
З.Г. КАЗИЕВ, А.Б. ЕСИМОВА Отраслевой правовой мониторинг: общее понятие, задачи и возможности проведения	79
И.К. ЕЛЕУСИЗОВА Некоторые вопросы совершенствования законодательства Республики Казахстан в сфере страхования предпринимательского риска	84
Из практики законотворчества на государственном языке	90
М.А. АЙЫМБЕТОВ Фразеологические особенности законодательных терминов	90
Л.С. ТУРГАНБАЕВА Законодательные и лингвистические проблемы, касающиеся комплектности товара в Гражданском кодексе Республики Казахстан	95
Зарубежный опыт	99
К.Е. ИСМАГУЛОВ, Д.С. КАЖМУРАТОВА Правовая регламентация компетенций лиц, участвующих в уголовном процессе (сравнительный анализ)	99
Трибуна молодого ученого	105
М.Е. ЖУМАБАЕВА Обзор передовых подходов ведущих стран ОЭСР в сфере защиты и обеспечения прав интеллектуальной собственности	105
А.А. ЖАБАЕВА Арбитражное соглашение как основа урегулирования спора	109
А.С. НАБИЕВА, Е.К. АХМЕТОВ Юридическая техника правового мониторинга: проблемы и пути решения	113
Н.Р. АКИМОВА Современное состояние института примирения сторон в уголовном праве Республики Казахстан	119
М.М. ТАСТАНОВА Права ребенка в значимых международных актах.....	125
Е.О. МУХАМЕДЖАНОВ Правовые режимы розыскной деятельности оперативных подразделений по новому УПК Республики Казахстан	130
Н.Н. СУЛТАНОВ Особенности уголовного преследования в новой модели уголовного судопроизводства Казахстана: краткий ретроспективный обзор и перспективный взгляд	134
А.Ж. БУСУРМАНОВ Арбитраж как альтернативный инструмент разрешения споров	140
Д. КАСЫМОВА Пленарное заседание как субъект праворазъяснительной деятельности Верховного Суда Республики Казахстан	143
Мудрые мысли: максимы и афоризмы Н. Шайкенова	148

Жамаладен Ибрагимұлы Ибрагимов,
ҚР Заңнама институты халықаралық заңнама және
салыстырмалы құқықтану бөлімінің жетекші ғылыми қызметкері,
тарих ғылымдарының кандидаты, доцент

ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҮНТЫМАҚТАСТЫҚ ЖӘНЕ ДАМУ ҰЙЫМЫНЫҢ ТАЛАПТАРЫНА СӘЙКЕС ЗИЯТКЕРЛІК МЕНШІК САЛАСЫНДАҒЫ ЗАҢНАМАНЫ ЖЕТІЛДІРУ

Қазақстан Республикасы Президентінің халыққа Жолдауында: «Инвестициялық ахуалды жетілдіруге бағытталған реформаларды әрі қарай жалғастыру Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы және басқа да халықаралық қаржы институттарымен бірлесіп жүргізілуі тиіс» деп көрсетілген болатын [1, 8].

Жаңа білім мен технологияларды алу және оларды мемлекеттің әлеуметтік-экономикалық дамуы аясында қолдану - мемлекеттің әлем қауымдастығындағы рөлі мен орнын, халықтың өмір сүру деңгейі мен ұлттық қауіпсіздікпен қамтылуын анықтайды. Өндірістік дамыған мемлекеттерде жалпы ішкі өнімнің өсуінің 80-95% техника мен технологияда көрінісін тапқан жаңа білімге тиесілі болып табылады, яғни аталған мемлекеттер инновациялы экономика жолымен келе жатқандығын білдіреді. Сонымен қатар, жаңа техникалық шешімдер мен технологияларды интеллектуалды меншік заңнамасына сай құқықтық қорғау фирмаларға нақты өнімді өткізу нарығында монополиялы позицияны белгілі бір уақыт аралығына жаулап алуға мүмкіндік береді. Интеллектуалды меншіктің лицензиясына деген әлемдік сауданың көлемі әр жыл сайын 12% өседі, ал әлемдік өнеркәсіптік өндіріс саудасының өсу қарқыны жылына 2,5-3%-дан аспайды.

Ал халықаралық тәжірибеге талдау жасайтын болсақ: Ресей ғылыми-техникалық күш-қуатта және жоғары кәсіби мамандарға артықшылыққа ие бола отырып, ірі ғылыми базаны (әлемдегі барлық ғалымдардың 12%) иелене отырып, ғылыми сипаттағы азаматтық өнімнің әлемдік нарығында тек 0,3% - 0,5%-на ие, ал АҚШ-тың үлесі 36%, Жапония - 30%, Қытай - 6% құрайды.

Ресейлік кәсіпорындарының инновацияларға

деген шығындарының басым бөлігі машина мен жабдықтарды сатып алуға жұмсалады (62,2%). Жаңа технологияларды сатып алуға инновацияларға жұмсалатын барлық қаржының тек 18,3%-ы ғана кетеді. Соның ішінде интеллектуалды меншік объектілерін қолдануға рұқсат алуға - 10,5%. Кәсіпорындардың инновацияларға жұмсалатын жалпы шығындарының басым бөлігі жекеменшік қаржыға тиесілі - 82,3%, шетел инвестицияларының бөлігі - 5,3%, бюджеттен тыс фондтар - 2,7%.

«Қолдануға ерекше құқықты» пайдалана отырып, интеллектуалды меншік иегерлері мемлекет ішінде де, халықаралық нарықта да өндірілетін өнімді шығару бойынша басқару аясын бөлуді жүзеге асырады. Қарастырылып отырған мәселе өте маңызды, тіпті Дүниежүзілік сауда ұйымының қызметінде соңғы жылдары құқықтық қорғау мен интеллектуалды меншік объектілерін пайдалануға байланысты талаптар қойылған болатын.

Интеллектуалды меншік иегерлері - ірі фирмалардың ықпалы монополияға қарсы заңдылықтарды қолдану жолымен тежелетін болды. Бұл жөнінде Ұлт жоспарында былай деп айтылады: «Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы стандарттарына сәйкестендіру мақсаттарында монополиямен қызмет жұмысының тұжырымдарын өзгерту. Қызметті жаңғырту еркін бәсекелесті дамытуға бағытталуы тиіс» [2, 8].

Біріншіден, белгілі бір жағдайдағы интеллектуалды меншік өнеркәсіптің материалды емес активінің негізі ретінде шыға отырып, оның меншікті кешенінің бөлігіне айналып отыр. Бұл ғылыми бағыттағы технологияларды құру

және өндірумен айналысатын фирмалардың меншігінің динамикалық бөлігі болып табылады. Өнеркәсіптік дамыған мемлекеттердің байлығының өсімі соңғы онжылдықта ұлттық фирмалардың материалды емес активімен анықталынатын болып отыр.

Екіншіден, интеллектуалды меншік - ғылым мен технологиялар аясындағы нарықтық қатынастар жағдайында коммерциалы жүзеге асатын ғылыми зерттеулер мен өңдеулердің аса маңызды бір нәтижесіне айналып отыр.

2015 жылдың 17 қарашадағы «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне индустриялық-инновациялық саясат мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының заңы негізінде ғылым мен технологиялардың дамуы аясындағы мемлекеттік саясаттың мақсаты – мемлекеттің инновациялы дамуға көшуі, ал осы саясаттың басты бағыты – ғылыми-техникалық кешеннің нарықтық экономика жағдайына бейімделуі және ғылыми және ғылыми-техникалық қызметінің нәтижесін азаматтық қолданыс айналымына енгізу арқылы оның пайдаланудағы тиімділігін өсіру деп анықталған.

Ғылыми-техникалық қызметінің нәтижесін азаматтық қолданыс аясына енгізу процесі күрделі, көпмақсатты және принципіалды жаңа мәселелердің бірі болып отыр, себебі бұл ғылым мен технологиялар аясына нарықтық қатынастарды кірістіру мен байланысты. Ғылыми-техникалық қызметінің нәтижелерін (бұдан-әрі - ҒТҚН) тұрмыстық қолданыс аясына енгізу механизмінің негізін келесі элементтер құрайды:

- ҒТҚН жүйелі негізде анықтау, олардың мүлкін түгендеу, ҒТҚН тізілімін жүргізу мен есептеу;
- Қорғау қабілеттілігі бар ҒТҚН құқықтарын тіркеу;
- ҒТҚН жүргізу құнын анықтауды жүргізу;
- Жарғы капиталы мен ұйымның материалды емес активінде ҒТҚН-ді есептеу;
- Авторлар мен жұмыс берушілер, сонымен қатар мемлекеттік тапсырыс берушілер арасында ҒТҚН-ға құқықты бөлу;
- Лицензиялы келісім құрастыру негізінде ҒТҚН-ға құқықты беру;
- ҒТҚН нарығының инфрақұрылымын құру.

Экономиканы әкімшілік басқару кезеңінде ғылым мен технология саласы тұрмыстық айналымда қатысудан ығыстырылған болатын. Ғылыми-техникалық жетістіктер мемлекет ішінде тегін көрсетілетін, ал авторлық

құқықпен қорғалған өнертабысты қолдану ойлап табушыларына авторлық сыйақы төлеу міндетінен басқа өнеркәсіп үшін артық экономикалық зардап тигізбейтін.

Интеллектуалды меншік саласындағы жағдай мемлекетте экономикалық реформалар жүргізу процесі кезінде түбегейлі өзгеріске ұшыраған болатын. Қысқа мерзімде (1996-1999 жж.) интеллектуалды меншік объектілерін құқықтық қорғау бойынша біраз заңнамалар әзірленіп, қабылданған болатын.

1996 жылы 10 маусымда «Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы» заңы, ал 1999 жылы 16 шілдеде «Қазақстан Республикасының патент туралы» заңы қабылданған болатын.

Осы нормативті құқықтық актілерді қабылдау интеллектуалды меншік пен ғылыми-техникалық қызметтің басқа да нәтижелерін азаматтық айналымға енгізу арқылы жағдайды аса өзгерте қоймады. Шетел мемлекеттерімен әскери-техникалық әріптестік бойынша біраз нәтиже көрсетілді, мемлекет қаржының белгілі бір бөлігін құжаттарды қолдануға лицензия бергені үшін және мемлекеттік қажеттілікке арналған жұмыс аясында мемлекетпен құрылып, төленіп қойған тағы басқа интеллектуалды саланың нәтижелеріне бола бекітілген келісімшарттан алатын.

Қазіргі таңда ғылыми-техникалық қызметті тұрмыстық айналымға ендіре алатын, өз деңгейінде жетілдірілген заңнамалық және нормативті-құқықтық база бар. Ғылыми-техникалық қызмет нәтижелерін тұрмыстық айналымға ендірудің бірегейлі механизмін құрастыруға негіз болып табылатын осы бағыттағы мемлекеттік саясаттың негізгі бағыттары анықталған. Келесі жұмыстар заңнамалық базаны жетілдіру бойынша жүргізіледі, яғни Үкіметтің қаулыларындағы құқықтық қағидаларды нақтылау - жеке мәселелер бойынша нақты әдістемелік нұсқауларды құрастыру (мысалы, интеллектуалды меншіктің жарғы қорларын ендіру).

Біздің заңнама жалпы алғанда осы саладағы әлемдік заңнамалармен үйлесімді және республикалық бюджет тарапынан алынған ғылыми-техникалық нәтижелермен байланысы жоқ шаруашылық жүргізуші субъектілерге ғылыми-техникалық қызметтің нәтижелерін тұрмыстық айналымға ендіруге мүмкіндік береді деп белгілеуге болады.

Қазіргі таңда мемлекетке бюджеттік қаржыдан түскен интеллектуалды меншік объектілеріне рұқсат ету заңнамалық деңгейде реттелмеген.

Бұл мәселе интеллектуалды меншік бойынша қолданыстағы заңнамаларға өзгертулер мен толықтырулар енгізумен шешіледі. Қазақстан Республикасының ғылыми және (немесе) ғылыми-техникалық қызмет нәтижелерін коммерцияландыру туралы» және «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне ғылыми және(немесе) ғылыми-техникалық қызмет нәтижелерін коммерцияландыру мәселелері бойынша өзгерістер енгізу туралы» Қазақстан Республикасының заңдарына 2015 жылдың 12 қарашасында қол қойылды.

Осы заңдардың барлығы мемлекет атына тіркеу мүмкіндігін қамтамасыз ететін нормаларымен, сонымен қатар Қазақстанның сәйкес объектілеріне қатысты субъектілерінің құқықтарымен толықтырылады. Оған қоса, аталған заңнамалық актілер Қазақстанның Дүниежүзілік сауда ұйымының мүшесі болуына қажетті нормаларымен сәйкестендіріліп жүргізіледі.

Аталған заңдар негізінде заң шығарушының интеллектуалды қызмет нәтижесіне деген мемлекеттік құқыққа қатысты ұстанымы анықталды. Ол келесілерден тұрады:

а) интеллектуалды қызметтің нәтижесіне қатысты құқықты тағайындау мәселесінің шешімі мемлекеттік шарт аясында жүзеге асырылады;

б) құқық жұмысты орындаушы атына тіркеледі, егер осы құқыққа Қазақстан атынан шығып отырған мемлекеттік тапсырыс беруші ие деген мемлекеттік шартта белгіленбеген болса;

в) құқықты орындаушы атына тіркеу жағдайында Қазақстан Республикасы сол объектіні мемлекеттік қажеттіліктер үшін қайтарымсыз қолдана алады.

Қазақстан Республикасы Үкіметіне құпия өнертабыс пен коммерциялық құпия аясындағы құқықтық қатынастарды реттейтін жаңа екі заңнамалық актіні әзірлеу жүктелген болатын.

Құпия өнертабысты құқықтық қорғау мәселесі «Қазақстан Республикасының патент туралы» заңға өзгертулер мен толықтырулар енгізу арқылы шешілген болатын. Бұл шешім осыдан бұрын әзірленген заңнамалық актілерді, осы сала аясындағы халықаралық тәжірибе мен құқық қорғаушы тәжірибені талдауға негізделген.

«Коммерциялық құпия туралы» заңның болуы ғылыми-техникалық сала үшін ерекше мәнге ие. Әлемдік тәжірибеде «өндіріс құпиясын» сақтау немесе бәсекелестерден құпиялы түрде «ноухау» сияқты құқықтық қорғау тәсілдері кең етек

жаюда. Жалпы жағдайда қорғаудың осы тәсілі фирмаларға аз шығын шығарып, ұзақ жылдар бойы тауар нарығында артықшылықты сақтауды қамтамасыз етеді.

Бұл заң жобасын Қазақстан Республикасы Үкіметі тарапынан әзірлеуге қатысты талпыныстар жасалды. Онда коммерциялық құпия бойынша құқықтық қорғау мәселелерін реттеуді қамтамасыз ету, осы режимде қорғалатын мәліметті анықтау, коммерциялық құқыққа ие адамның, жұмысшылардың, контрагенттердің, мемлекеттік билік органдарының және тағы басқа коммерциялық құпияны құру, қолдану мен қорғау аясындағы құқықтық қатынас субъектілерінің міндеттері мен құқықтарын белгілеу, мәселелері қойылған.

Бұл аталған заңның болмауы, құпиялы мәліметтердің сыртқа шығуынан бастап, ғылыми ұйымдардың құрамындағы меншікті кешен құрамындағы коммерциялық құпияға құқықты есептеу мәселесін талай рет талқылауға дейін бірқатар мәселелерді туындатады.

Коммерциялық құпия туралы заң жобасымен тығыз байланысты құпия ақпараттың қорғалуын қамтамасыз етуге, оның меншік иесі:

а) қызметкерлері құпия ақпаратты жарияламауы бойынша жұмыс берушінің келісімдердің болуы;

б) тапсырыс берушілермен орындаушылардың ережелерінің келісім-шартта болуы, кеңес берушілер және басқа тұлғалар көздейтін құпия ақпараттың қорғалуын ;

в) құпия мәліметпен қамтамасыз ететін режимнің жеке меншік нұсқауының болуын қадағалау керек.

Келісімнің осындай үлгідегі басым бөлігі озық дамыған елдердің құпия ақпаратты қорғаудағы тиімді құралы болып табылады. Берілген нормалар ведомство аралық комиссиялармен мақұлданып күзет ережесі және жеке меншік өнеркәсіп объектісін қолданумен министірлікке және ведомствоға бағытталды.

Қазақстан Республикасында міндеттемелер бойынша қызметкерлердің құпия мәліметті жарияламауы құжаттың кез-келген түрінде заңнамаға қайшы келмейтін шарттарына немесе еңбек келісім шартында сәйкес, 2016 жылдың 1 қаңтарында заңды күшіне енген Еңбек кодексінің ережелерінде кездеседі.

Нормативтік құқықтық базаны жетілдіру саласында зияткерлік жеке меншік объектілерін қорғау, оларды шаруашылық айналымға тарту, қатысушылардың құқығын қорғау айналымы зияткерлік жеке меншік объектілерінің көп

аспекті міндеті-жоғары күрделі деңгейі болып табылады.

Мемлекеттің басты рөлі- құқықтық қорғау процестерін реттеу және енгізу және зияткерлік меншік объектілерін шаруашылық айналымға қамтамасыз ету мен авторлардың, ұйымдар, инвесторлар мен мемлекетті тұтастай алғанда заңды мүдделері мен құқықтарын қорғау. Мемлекеттің мүдделерін қорғауында, бірінші кезекте, біздің көзқарасымыз бойынша, Қазақстанда зияткерлік меншік мүддесінде өнеркәсіптік өндірісті дамытуда пайдалануды барынша түсіну. Сонымен қатар, мемлекет мүдделерін қорғауға, және ол нарықтық қатынастар субъектісі болып табылады.

Қазіргі уақытта, ғылыми жұртшылықтың және жетекші кәсіпорындар елдерінде, зияткерлік меншіктің экономикада және шаруашылық жүргізудің нарықтық жағдайында рөлі мен мәні қалыптаса бастады.

Біздің елімізде жаңа экономика секторы пайда бола бастады, ол тауар сапасының орнына білім мен технология емес, зияткерлік жеке меншік құқығы бой көрсетеді

Ұлт жоспары-100 нақты қадам бойынша басты бағыттағы мемлекеттік саясат ғылыми-техникалық қызметі шаруашылық айналымына бекітілген.

Көрсетілген бағыттардың негізіне инвестициялық және бюджеттен тыс қаражат алу принципі қаланды, мемлекет оған тән емес функциялары - ғылыми-техникалық қызмет нәтижелерін коммерциялау және ауыртпалығын тиісті шығыстар. Мемлекеттің басты рөлі- қорғау қызметі мен азаматтық айналымдағы нәтижелерді пайдалану мен процесті реттеу.

Мемлекет тек мынадай заңдарды бекіту керек, олар өзара құқықтары ғана нәтижелерге тікелей әсер ететін қорғаныс қабілеті мен қауіпсіздігін, елдің нақты өнімді қамтамасыз ету үшін қажет мемлекет мұқтажы (медицина, экология және т.б.) және толығымен мемлекет тарапынан қаржыландырылуы көзделді.

Нормативтік актілердің қабылдануының қағидаттық маңыздылығы бар мәселелерін бекіту үшін мемлекет ғылыми-техникалық қызметтің нәтижелеріне, беру шарттары мен тәртібі, бұл құқықтарды анықтау бірыңғай мемлекеттік саясат, бұл мәселелерді шешуде барлық мемлекеттік тапсырыс берушілердің, сондай-ақ басқа да бөлушілердің, бюджеттік қаражатты реттейді

Бұл мәселелерді шешуде келесі ұстанымдар шығады. Ғылыми-зерттеу және тәжірибелік

конструкторлық жұмыстар нәтижелерін мынадай топтарға бөлу:

- есептік құжаттама, яғни міндетті техникалық тапсырмаға сәйкес нәтижелерді орындаушы, және оларды пайдалану құқығы Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексіне сәйкес оларды пайдалануды келісім-шартта белгілейді;

- зияткерлік қызметтің нәтижелері, яғни оның нәтижелері ресми түрде техникалық тапсырмаға енгізілмеген, бірақ тиісті рәсімдеу және орындау белгілі бір қоса алғанда, қосымша шығындарды алады, құқықтық қорғау түріндегі өнеркәсіптік меншік объектілері, авторлық құқық немесе коммерциялық құпия болып табылмайды.

Көрсетілген нәтижелерде құқықтарды бөлу Қазақстан Республикасы Президентінің мемлекеттік саясатын құру мен пайдалану саласындағы ғылыми-зерттеу және тәжірибелік конструкторлық жұмыстар нәтижелерін пайдалана отырып, қаражат республикалық бюджетпен ұсынылады. Ғылыми-зерттеу және тәжірибелік конструкторлық жұмыстар нәтижелерін орындаудағы мемлекеттік құралдар келісім-шартпен ғана бөлінбейді, субвенция бойынша да, осы жағдайға және заңнаманың принциптерін белгілеу керек.

Біздің ойымызша, бұл тәсіл айқын көрінген әскери қолдануда орынды сақтау үшін жағдайларды бекіту мен мемлекет нәтижелеріне құқықтарды, сондай-ақ бұл әдіс шетелге сату кезінде тарату, оның ішінде, нәтижелерді азаматтық мақсаттағы, егер бастапқы зияткерлік меншікті пайдалану жоспарланып отыр.

Дегенмен бұндай жағдайда Қазақстан құқығы шет мемлекетке берілген жағдайда өте сақтық көрсету керек, себебі ол «патентті тазалықты» бұзбай және Республиканың сот талаптарын орындау үшін қажет.

Бұл процесс ғылым және технологиялар шеңберінде нарықтық қатынасқа енгізілу керек.

Материалдық емес активтердің қолданылуы және құндық бағалау зияткерлік меншік объектілері кезінде, оларды енгізу материалдық емес активтер құрамына өмірлік циклінің түрлі кезеңдерінде өнім және жарғылық капиталға жаңа құрылымдар енгізу тәртібі талап етіледі. Шығын көлемі, интеллектуалды жеке меншікпен, өнімнің баға құрылымында және де ғылыми-техникалық өніммен байланысты мәселерге тікелей қатысты.

Болашағы зор технологиялардың зерттемелері автоматты түрде трансформацияланбайды,

тек өздерімен-өздері нарыққа түседі. Бұл үшін үйлесімді жол мен осы технологиялардың коммерциализациялау жолын табу мен таңдау қажет. Бұл үшін жаңа технологияларды бағалау үшін басқару процесі және оларды коммерциализациялауға дайындық жүргізілуі қажет.

Әлемдік статистиканың көрсеткіші бойынша, ғылыми-технологиялық зерттемелердің нарыққа 100%-ның 10%-ы ғана жетеді, оның өндірісіне шағын пайдамен шығынның қайтарылуына жол беріледі және тек 4%-ы ғана ауыз толтырып айтарлықтай табыс береді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының Президенті – Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы. Қазақстан жаңа жаһандық нақыт ахуалда: өсім, реформа, даму // Егемен Қазақстан. 2015 жыл, 1 желтоқсан, №230(28708). - 16 б.
2. Назарбаев Н.А. План наций-100 шагов современное государство для всех // Казахстанская правда. 2015 г., 20 мая, №92(27968). - 17 с.

Мақалада экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымдарының талаптарына сәйкес зияткерлік меншік саласындағы заңнаманы жетілдіру мәселелері қарастырылады. Автор зияткерлік меншік саласының ғылыми-техникалық даму нәтижелерімен тығыз байланыста дамитындығына назар аударады.

Түйін сөздер: заң, құқық, зияткерлік меншік, акт, экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы, талаптар, тәжірибе.

В данной статье рассматриваются вопросы совершенствования законодательства в сфере интеллектуальной собственности. Анализируя международный опыт автор рекомендует приведение норм национального законодательства с соответствие со стандартами организации экономического сотрудничества и развития.

Ключевые слова: закон, право, интеллектуальная собственность, акт, организация экономического сотрудничества и развития, стандарты, опыт.

In this article questions of improvement of the legislation in the sphere of intellectual property are considered. Analyzing the international experience the author recommends reduction of standards of the national legislation about compliance with a standartma of the Organization for Economic Cooperation and Development.

Keywords: law, right, intellectual property, act, Organization for Economic Cooperation and Development, standards, experience.

Жамаладен Ибрагимұлы Ибрагимов,

ҚР Заңнама институты халықаралық заңнама және салыстырмалы құқықтану бөлімінің жетекші ғылыми қызметкері, т.ғ.к., доцент

Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымының талаптарына сәйкес зияткерлік меншік саласындағы заңнаманы жетілдіру

Ибрагимов Жамаладен Ибрагимович,

ведущий научный сотрудник отдела международного законодательства и сравнительного правоведения ИЗ РК, к.и.н., доцент

Совершенствование законодательства в сфере интеллектуальной собственности в соответствии со стандартами Организации экономического сотрудничества и развития

Ibragimov Zhamaladen,

leading research fellow of the Department of International legislation and Comparative Law of the Institute of legislation of the Republic of Kazakhstan, c.h.s., associate professor

Improvement of legislation in the field of intellectual property in accordance with the standards of the Organization for Economic Cooperation and Development

